

Makroprudenciálny komentár

Marec 2021

NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA
EUROSYSTEM

Zhrnutie

- NBS rozhodla o ponechaní proticyklického kapitálového vankúša na úrovni 1 %.
- Pandémia výraznejšie neoslabila rast úverov. Úvery na bývanie naďalej rýchlo rástli, v roku 2021 sa ich rast však spomalil. Rast úverov súkromným podnikom sa napriek prehĺbeniu prepadu ich tržieb dokonca mierne zrýchlil.
- V roku 2020 ukrojila koronakríza bankám štvrtinu zisku. Rok 2021 začal optimistickejšie, banky zatiaľ netvoría ďalšie opravné položky.
- Návrat klientov po ukončení odkladov je zatiaľ v súlade s očakávaniami - väčšina klientov sa vracia k splácaniu bez problémov (ťažkosti s obnovením splácania má približne 5 % až 6 % klientov s odkladom splátok). Pri úveroch domácnostiam ide najmä o spotrebiteľské úvery, pri podnikoch sú to najmä mikropodniky. Najväčšie problémy majú domácnosti, ktoré boli pred krízou príliš zaťažené úverovými splátkami.
- Časť retailových klientov po ukončení odkladov využívala individuálne dohody s bankou. Žiadosti nových klientov o odklady rástli len minimálne.

V komentári sa ďalej dozviete:

Aktuálne trendy v bankovom sektore	2
Schopnosť klientov splácať po ukončení odkladov	5
Ktoré úvery sa v kríze ukazujú ako najrizikovejšie	8
Nová regulácia pri kapitálových vankúšoch	9
Čo je nové vo svete makroprudenciálnej politiky	9

Proticyklický kapitálový vankúš sa nemení

Vývoj za posledné mesiace vo finančnom sektore neprinesol udalosti, ktoré by si vyžiadali zmenu proticyklického kapitálového vankúša.

Zníženie miery proticyklického kapitálového vankúša v minulom roku v plnej miere pokrylo mimoriadnu tvorbu opravných položiek. Proticyklický kapitálový vankúš tým začal plniť svoju úlohu, keď v roku 2020 absorboval všetky zvýšené náklady na kreditné riziko spojené s pandémiou.

Riziká však naďalej ostávajú zvýšené a môžu sa v podobe kreditných strát prejaviť v ďalšom období. Preto NBS zatiaľ považuje za vhodné ponechať vankúš na nezmenenej úrovni 1,0 %. Ponecháva tým určitý priestor pre reakciu v prípade nepriaznivého vývoja v budúcnosti.

Banky nie sú pri poskytovaní úverov obmedzované kapitálovými požiadavkami, o čom svedčí aj priaznivý vývoj na trhu úverov. Bankový sektor je aktuálne dostatočne kapitálovo silný a má priestor na poskytovanie úverov ako aj na pokračovanie tvorby opravných položiek v prípade ďalšej potreby.

Očakávaný vývoj proticyklického kapitálového vankúša v ďalšom štvrtroku

Dôležitý bude najmä vývoj zlyhaných úverov, a s tým súvisiaca potreba tvorby opravných položiek. NBS však bude pozorne sledovať aj dostatok voľného kapitálu potrebného na zachovanie plynulého toku úverov. Predpokladom zníženia je konzervatívna dividendová politika bánk.

V prípade potreby je NBS pripravená pristúpiť k ďalšiemu zníženiu proticyklického kapitálového vankúša.

Proticyklický
kapitálový vankúš:
1,0 %

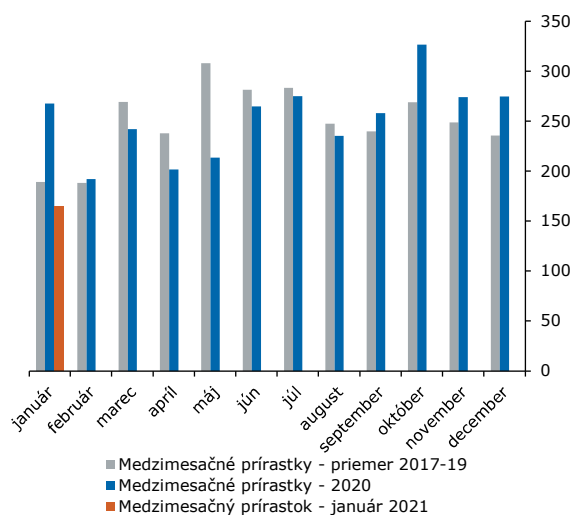
Pandémia výraznejšie neoslabila rast úverov domácnostiam

Úvery domácnostiam už vyše tri roky postupne zmiernovali tempo svojho rastu, ich rast však ostal pomerne výrazný aj po nástupe koronakrízy. Na konci minulého roka bol ich 6,1 % medziročný rast siedmy najrýchlejší v EÚ¹. Najmä úvery na bývanie si uchovali silný rast aj v čase pandémie². Od jesene tieto úvery dokonca zvýšili svoje prírastky na historicky najvyššie úrovne. Pretrvávajúci rast cien nehnuteľností a nízke úroky podporovali dopyt domácností po úveroch. Významný ostáva podiel úverov čerpaných za účelom refinancovania iných úverov, ktoré tvorili približne polovicu z nových úverov. Na nástup koronakrízy síce pri úveroch na bývanie zareagovali banky miernym zvýšením úrokových sadzieb, v druhej polovici minulého roka sa však v dôsledku silnej konkurencie na úverovom trhu ich úroveň postupne znížila až na nové historické minimá, kde zotrvali aj v januári tohto roka³. Napriek druhej vlně pandémie banky zareagovali pri úveroch domácnostiam v poslednom štvrtroku 2020 miernym uvoľnením úverových štandardov. Išlo však len o čiastočnú kompenzáciu výrazného sprísnenia z prvej vlny koronakrízy.

V úvode tohto roka je však možné pozorovať zmeny

v štruktúre rastu úverov domácnostiam⁴. Zmierňovanie ich rastu tentokrát nebolo spôsobené len spotrebiteľskými úvermi, ktoré dlhodobo klesali, ale úvermi na bývanie, ktoré zaznamenali najnižší medzimesačný prírastok od roku 2017⁵. Sprísnenie protipandemických opatrení v úvode tohto roka sa tak odrazilo aj na úverovom trhu. Zvýšená neistota a oslabená ekonomická dôvera domácností v dôsledku prebiehajúcej druhej vlny pandémie tak nepriaznivo vplyvajú aj na dopyt domácností po úveroch. V úvode roka pokračoval aj prepád spotrebiteľských úverov, pričom istý pokles záujmu o tento typ úverov bolo možné badať už približne dva roky pred nástupom koronakrízy. Ich vývoj v minulom roku kopíroval prísnosť uplatňovaných protipandemických opatrení.

Graf 1 Úvery na bývanie aj v čase pandémie silne rástli, začiatok roka 2021 bol však odlišný (medzimesačné prírastky v mil. €)

Zdroj: NBS

Napriek zhoršeniu situácie v podnikovom sektore sa úverovanie z bánk nezastavilo

Začiatok roka priniesol výrazné zhoršenie situácie v podnikovom sektore. Medziročný prepád tržieb podnikov sa v januári 2021 zrýchlil na 10 %. Zhoršenie situácie bolo najvýraznejšie v najviac zasiahnutých ekonomických odvetviach – stravovacie a ubytovacie služby a umenie, zábava a rekreácia. V prípade týchto odvetví sa tržby prepadli ešte výraznejšie ako počas prvej vlny pandémie. Výrazne zasiahnuté zostali aj ďalšie sektory ako stavebníctvo, obchod a vybrané trhové služby.

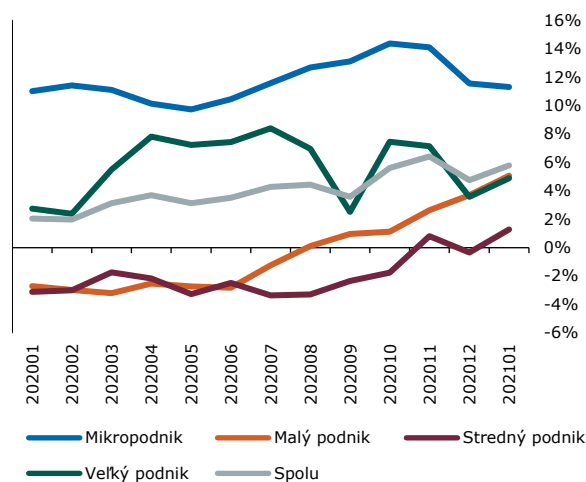
Negatívne vnímali situáciu aj samotní účastníci trhu.

Februárový index ekonomického sentimentu pokračoval v poklese ťahanom hlavne zhoršujúcim sa sentimentom v službách. Februárové údaje z Finančnej správy⁶ naznačujú pokračovanie aktuálnej nepriaznivej situácie a v kombinácii s aktuálnym nastavením protipandemických opatrení možno predpokladať pretrvanie komplikovanej situácie počas celého prvého štvrtroka.

Napriek druhej vlně pandémie sa rast úverov vo veľkej časti podnikového sektora dokonca mierne zrýchlil.

K januáru 2021 vzrástli úvery súkromným podnikom o 3,4 % medziročne. Najväčšie prírastky zaznamenali komerčné nehnuteľnosti nasledované stavebníctvom,

Graf 2 Rast úverov súkromným podnikom sa mierne zrýchlil (medziročný rast úverov v %)

Zdroj: RBUZ

¹ Úvery v EÚ ku koncu roka medziročne rástli v priemere o 1,9 % a v regióne strednej a východnej Európy o 0,3 %.

² Úvery na bývanie rástli v januári 9,0 % medziročným tempom.

³ V januári 2021 sa priemerná výška úrokov pri úveroch na bývanie pohybovala na úrovni 1 %.

⁴ Na medziročnej báze sa úvery poskytnuté domácnostiam v januári 2021 zvýšili o 5,7 %.

⁵ Medzimesačný prírastok úverov na bývanie bol v januári 2021 vo výške 165 mil. €.

⁶ Zdroj: Ekasa.

priemyslom a dopravou a skladovaním. Z pohľadu veľkosti podniku si stabilný rast nad úrovňou 10 % udržiavajú mikropodniky, ktoré tvoria viac ako polovicu medziročného rastu podnikových úverov. Výrazné zlepšenie zaznamenali aj úvery malým podnikom. Naopak, prehľbil sa prepád úverov podnikom v štátnom vlastníctve, podobne veľké prepady sa však v tomto sektore diali aj pred krízou. Poskytovali sa najmä úvery na financovanie bežnej prevádzky: čerpania úverových línií a revolvingy, a to najmä pri veľkých podnikoch.

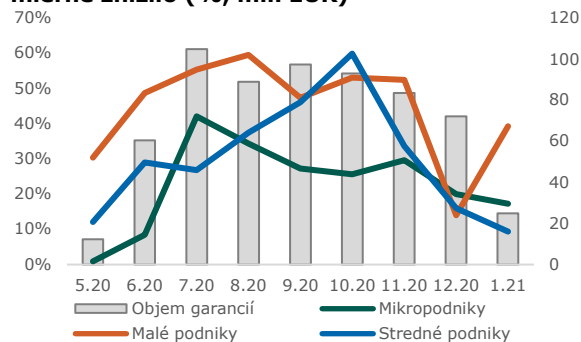
Počas štvrtého štvrťroka 2020 banky sprísňovali úverové štandardy, najmä úverové marže, avšak nie v takom rozsahu ako počas prvej vlny pandémie. Banky očakávajú pokračovanie sprísňovania aj v prvom štvrťroku 2021. Dopyt mierne vzrástol, dôvodom bolo najmä financovanie prevádzky a snaha o reštrukturalizáciu dlhu.

Dôležitú úlohu v raste úverov zohrali garancie. Objem úverov so štátnou garanciou dosiahol takmer 650 mil. € k januáru 2021. Január sa ukazuje ako najslabší z pohľadu využívania štátom garantovaných úverov (odhliadnuc od mája 2020, keď sa ešte len rozbiehali garančné schémy). Potvrďuje sa tak klesajúci trend čerpania garancií ešte z posledného štvrťroka 2020. Uvedený pokles je skôr dôsledkom poklesu záujmu na strane podnikov, nakoľko objem schválených garančných schém nebol ešte ani zďaleka vyčerpaný.

Štátom garantované úvery pomerne výrazne vplývali na úverovú dynamiku. V súlade so samotným vývojom nových štátom garantovaných úverov bol aj ich podiel na nových úveroch, ktorý dosiahol maximum v období od júla do novembra 2020. Najdôležitejšiu úlohu zohrali garancie v prípade mikropodnikov a malých a stredných podnikov, pri ktorých tvorili v tomto období viac ako polovicu nových úverov. Ak by úvery, ktoré boli poskytnuté s garanciou, neboli poskytnuté vôbec, bol by medziročný rast úverov nižší približne o 3 p. b.

V období od augusta 2020 sa výrazne zvýšil aj význam garancií pri úveroch poskytovaných novým klientom, resp. klientom z iných bánk.

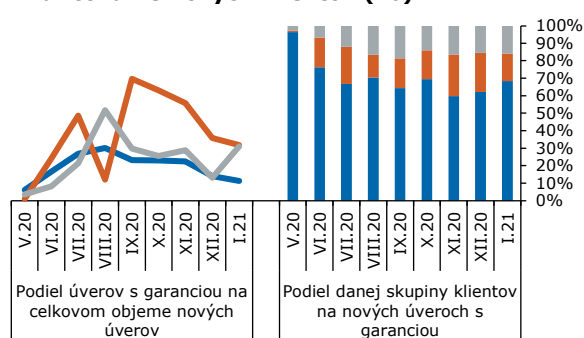
Graf 3 Čerpanie garancií sa v decembri a januári mierne znížilo (% , mil. EUR)

Zdroj: RBUZ

Poznámka: Na grafe je zobrazený podiel objemu novoposkytnutých úverov so štátnou garanciou na celkovom objeme novoposkytnutých úverov v danom mesiaci podľa kategórií veľkosti podnikov (ľavá os) a celkový objem úverov so štátnou garanciou poskytnutý v danom mesiaci (mil. EUR, pravá os).

Graf 4 Garancie vo zvýšenej miere podporili financovanie nových klientov (%)

Zdroj: NBS

Poznámka: Na grafe je podiel objemu úverov s garanciou na celkovom objeme nových úverov podľa jednotlivých kategórií klientov (graf vľavo) a podiel nových úverov s garanciou poskytnutých danej skupine klientov na celkovom objeme nových úverov s garanciou (graf vpravo). Na grafe nie sú zobrazené úvery veľkých podnikom, kde bola miera čerpania garancií nižšia.

Rast cien nehnuteľností koronakrízou výraznejšie nepribrzdila, klesli však ceny nájmov

Ceny bytov si celý minulý rok, ako aj v úvode tohto roka udržali pomerne vysoké tempo rastu. Ceny vzrástli vo všetkých krajoch aj z hľadiska počtu izieb alebo veľkosti bytu. Ponuka inzerovaných bytov síce zostala od leta minulého roka relatívne stabilná, počet ponúkaných nehnuteľností však nestačí uspokojovať dopyt. Vo februári 2021 bola cena za m² bytu ponúkaného na sekundárnom trhu o 8,3 % vyššia ako pred rokom. Podobná situácia bola aj na trhu novostavieb, kde nízka ponuka udržuje stabilný rast cien⁷. Celkovo sa tak dostupnosť bývania na pozadí koronakrízy zhoršila, pričom ceny nehnuteľností na Slovensku v roku 2020 rástli rýchlejšie ako vo väčšine krajín Európy.

Významné zmeny však vidieť na trhu nájmov. Priemerná cena za prenájom bytu v Bratislave, ktorá v ostatných 10 rokoch rástla, zaznamenala počas roka 2020 pokles. Vo februári 2021 bol medziročný pokles už o viac ako 4 %. Táto zmena pravdepodobne súvisí s výpadkom časti dopytu po nájomnom bývaní v dôsledku utlmenia migrácie študentov, pracujúcich, ako aj turistov. V dôsledku pandémie sa tak ponuka bytov ponúkaných na prenájom zvýšila⁸. Nožnice medzi kúpnu cenou a cenou prenájmu sa tak v priebehu posledného roka ešte viac otvorili. V tejto situácii je možné, že ak čiastočné utlmenie ekonomiky bude aj naďalej pretrvávajúť, časť uvoľnených bytov, ktoré sa dnes nedarí prenajať, sa postupne môže presunúť do ponuky na predaj. To by následne mohlo mať vplyv na ponuku ako aj ceny predávaných bytov.

⁷ Ceny novostavieb ku koncu roka 2020 medziročne vzrástli o 9,6 %. Predaje bytov boli v roku 2020 slabšie ako v roku 2019.

⁸ Počet inzerovaných ponúk medziročne vzrástol dvojcifernou dynamikou.

Koronakríza ukrojila zo zisku bankového sektora

Čistý zisk bánk sa v roku 2020 o štvrtinu znížil na 465 mil. €⁹. Pod zníženie ziskovosti sa podpísala pandémia, keď v dôsledku zhoršenej ekonomickej situácie začali viaceré banky vo zvýšenej miere vytvárať opravné položky¹⁰ a rezervy. Banky sa tak v predstihu začali pripravovať na možnosť zvýšeného zlyhávania úverov v budúcnosti. Zároveň bankový sektor čelil tlakom spôsobeným dlhodobou nízkou úrovňou úrokových sadzieb, vplyvom čoho čisté úrokové príjmy bánk v roku 2020 poklesli takmer o 4 %. Na druhej strane hospodáreniu bánk významne pomohlo pozastavenie bankového odvodu od júla 2020, ktorý v priebehu prvého polroka odkrojil zo zisku bánk takmer 150 mil. €. Nepriaznivý vývoj sa banky snažili kompenzovať aj úsporami na strane administratívnych nákladov¹¹, zatiaľ čo čisté príjmy z poplatkov a provízií ostali medziročne nezmenené.

Úvod roka 2021 bol z pohľadu ziskovosti pre banky priaznivejší ako to bolo v minulom roku. V januári 2021 dosiahol čistý zisk bankového sektora viac ako dvojnásobok jeho úrovne spreď roka¹². Okrem nižších regulačných nákladov sa zmiernila aj tvorba opravných položiek. V nasledujúcom období bude zisk bánk významnou mierou ovplyvnený ďalším vývojom kreditných nákladov. V priebehu prvého štvrťroka 2021 by totiž mal skončiť odklad splátok úverov pre väčšiu časť poskytnutých odkladov fyzickým osobám a zároveň sa v úvode tohto roka naplno rozvinula aj druhá vlna pandémie, čo môže nepriaznivo ovplyvniť platobnú schopnosť niektorých klientov. V prípade, že bude dochádzať k zvýšenému zlyhávaniu úverov, vznikne potreba vyššej tvorby opravných položiek, čo by opätovne nepriaznivo ovplyvnilo ziskovosť bankového sektora.

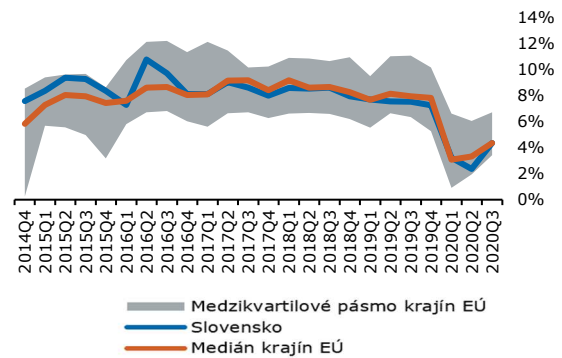
Bankový sektor však ostáva aj naďalej kapitálovo dostatočne silný. Z tohto pohľadu by ho nemali ohroziť ani straty z možných zlyhaní úverov v budúcnosti v dôsledku koronakrízy. Kapitálová primeranosť bankového sektora ostala v druhom polroku 2020 stabilná a na konci roka dosiahla úroveň 19,7 %¹³ rizikovo-vážených aktív¹⁴. Kapitálová primeranosť bánk bude v ďalšom období ovplyvnená dividendovou politikou jednotlivých bánk. Banky majú v súčasnosti dostatok kapitálu na poskytovanie úverov, pričom objem voľného kapitálu nad rámec kapitálových požiadaviek dosahuje úroveň 1,5 mld. € (3,8 % rizikovo-vážených aktív)¹⁵.

Tvorba opravných položiek sa v úvode roka znížila

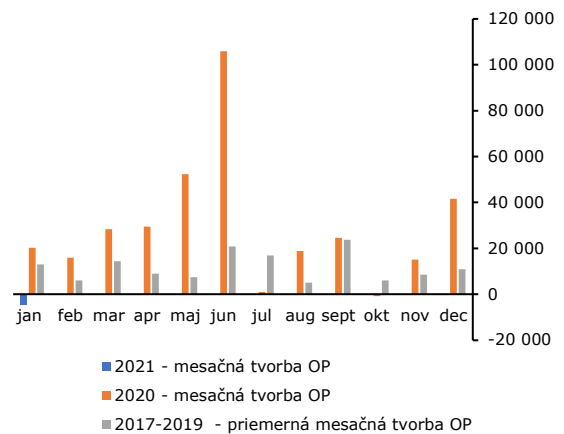
Úvery zatiaľ výraznejšie nezlyhávajú, banky sa však pripravujú na možné straty v dôsledku ich zlyhania v nasledujúcich mesiacoch. Kým pri predchádzajúcej kríze v rokoch 2008 - 2009 došlo k zvýšenému zlyhávaniu úverov a nárastu miery zlyhaných úverov už bezprostredne po nástupe krízy, v súčasnosti rok po nástupe koronakrízy ostávajú zlyhané úvery aj naďalej na nízkych úrovniach¹⁶. Tento odlišný vývoj je spôsobený prijatými protikrizovými opatreniami, predovšetkým opatrením umožňujúcim odklad úverových splátok. Miera pokrytia zlyhaných úverov opravnými položkami ostala v januári 2021¹⁷ rovnaká ako pred rokom. Viaceré banky však na nepriaznivý ekonomický vývoj a narastajúce riziko zareagovali preventívnou zvýšenou tvorbou opravných položiek a rezerv na možné zlyhávania úverov v budúcnosti¹⁸. Opravné položky tak banky tvorili predovšetkým na nezlyhané úvery, avšak so zvýšeným kreditným rizikom¹⁹. Nárast tvorby opravných položiek bolo možné pozorovať predovšetkým pri úveroch podnikom, ktorých objem bol oproti minulému roku dva a pol násobne vyšší, kým pri úveroch domácnostiam vzrástli o polovicu²⁰.

Graf 5 Ziskovosť slovenského bankového sektora v roku 2020 klesla podobne ako v krajinách EÚ (ROE, anualizované hodnoty)

Zdroj: ECB

Graf 6 Mesačná tvorba OP sa v úvode roka 2021 zmiernila (tis. EUR)

Zdroj: NBS

⁹ Medziročný pokles čistého zisku o 27 % (171 mil. €).

¹⁰ Ich objem sa medziročne zvýšil 2,3-násobne.

¹¹ Pokles obchodných miest v uplynulom roku o 132 na 2 148 a zníženie stavu zamestnancov o 4 %.

¹² 53 mil. € v januári 2021 oproti 22 mil. € v januári 2020.

¹³ Kapitálová primeranosť na individuálnom základe, na konsolidovanom základe dosahuje úroveň 19,3 %. Ide o predbežný údaj.

¹⁴ Medián za krajiny EÚ sa v treťom štvrťroku 2020 nachádzal na úrovni 20,3 % rizikovo-vážených aktív.

¹⁵ Efekt vyčíslený bez zohľadnenia dočasne uvoľnených kapitálových pravidiel počas koronakrízy oznámených ECB/NBS.

¹⁶ Medziročný mierny pokles miery zlyhaných úverov o 39 b. b. na 2,75 % v januári 2021.

¹⁷ Miera pokrytia úverov úrovne 3 (stage 3) opravnými položkami 67,3 % (január 2021) vs. 67,4 % (január 2020).

¹⁸ Medziročne vyššia tvorba opravných položiek v roku 2020 o 217 mil. €, v objeme 352 mil. €.

¹⁹ Nárast objemu úverov úrovne 2 podľa IFRS 9 oproti roku 2019 takmer na dvojnásobnú úroveň 9,27 mld. €.

²⁰ Nárast kreditných nákladov pri úveroch podnikom medziročne o 146 % na 167 mil. €, kým pri úveroch domácnostiam bol rast o 52 % na 205 mil. €.

Úvod roka 2021 neprinesol zásadné zmeny z pohľadu zlyhaných úverov. Banky však zmiernili tvorbu opravných položiek, keď v januári 2021 došlo k zníženiu objemu vytvorených opravných položiek²¹. Objem opravných položiek vytvorených nad rámec ich bežnej predkrízovej tvorby nepresiahol mieru posledného zníženia úrovne proticyklického kapitálového vankúša. Banky tak majú aj naďalej priestor v prípade potreby kryť prípadné zvýšené straty z úverov v budúcnosti aj v dôsledku uvoľnenia tohto nástroja²².

Opravné položky vytvorené v roku 2020 zatiaľ stačia na pokrytie vyše polovice odhadovaného objemu úverov, ktoré sa po ukončení odkladov môžu dostať do problémov so splácaním. Odhadujeme, že tieto opravné položky dostatočne pokrývajú nárast zlyhaných úverov v objeme 0,4 % portfólia úverov.²³ Ako ukazuje analýza nižšie, na základe doterajších údajov o úveroch s ukončeným odkladom odhadujeme, že úvery s problémami so splácaním po ukončení odkladu môže tvoriť 0,6 % celkového portfólia retailových úverov a 0,7 % portfólia úverov podnikom. Dôležité bude, ako sa bude vyvíjať kreditná kvalita úverov v nasledujúcich mesiacoch po ukončení odkladu.

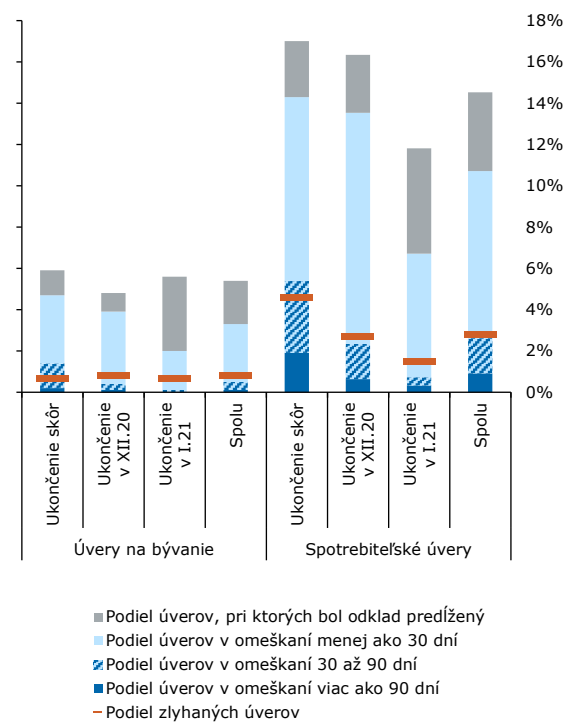
Pri úveroch domácnostiam s ukončeným odkladom sa ťažkosti s obnovením splácania vyskytujú najmä pri spotrebiteľských úveroch

Problémy so splácaním po ukončení odkladu sa objavujú približne pri 4,2 % úverov na bývanie a 13,9 % spotrebiteľských úverov²⁴. Vyššie úrovne vykazujú najmä spotrebiteľské úvery. Za oba typy úverov spolu ide o 6,1 % úverov. Približne to zodpovedá zisteniam prieskumu medzi zadlženými domácnosťami na konci roka 2020. Domácnosti, ktorým bol poskytnutý odklad splátok, očakávali problém s obnovením splácania pri 5,3 % úverov. Podiel zlyhaných úverov je zatiaľ nízky. Úvery s problémami v splácaní (čiže v omeškaní) sú totiž považované za zlyhané štandardne až po troch mesiacoch. Na zhodnotenie vývoja zlyhaných úverov preto bude potrebný dlhší čas. Ak by však podobné trendy zostali v platnosti aj pri odkladoch končiacich neskôr, do problémov so splácaním by sa dostalo približne 0,6 % celkového portfólia úverov. To tiež zodpovedá výsledkom decembrového prieskumu, kde domácnosti očakávali možné problémy pri 0,7 % celkového objemu úverov.

Pri malej časti ukončených odkladov bol odklad ďalej predĺžený na základe individuálnej dohody medzi bankou a klientom. Týkalo sa viac odkladov ukončených pri spotrebiteľských úveroch (3,8 %) ako pri úveroch na bývanie (2,1 %). Odklady sa zrejme predlžovali len v odôvodnených prípadoch pri pretrvávajúcích finančných ťažkostiach dlžníkov. Trochu častejšie sa odklady predlžovali pri odkladoch končiacich v januári 2021. Pri tomto predĺžení odkladu bolo dohodnuté, že klient ďalej dočasne nespláca istinu úveru. Okrem týchto predĺžení sa banky s klientmi vo finančných ťažkostiach v niektorých prípadoch dohodli aj na istej úprave splátkového kalendára, v rámci ktorej sa istina spláca iba čiastočne. Tieto úpravy boli dohodnuté pri 0,4 % úverov s ukončeným odkladom.

Počas druhej vlny pandémie sa poskytovali aj nové odklady klientom, ktorým doteraz nebol poskytnutý odklad podľa zákona Lex Korona. Miera týchto nových odkladov však bola výrazne nižšia ako v prvej vlne pandémie. Počas januára 2021 boli splátky novoodložené pri 0,24 % portfólia hypotekárnych úverov a 0,5 % portfólia spotrebiteľských úverov. Približne polovica z týchto odkladov bola poskytnutá podľa zákona Lex Korona, zvyšná časť bola poskytnutá na základe individuálnej dohody medzi klientom a bankou. Aj tieto trendy naznačoval decembrový prieskum, podľa ktorého domácnosti, ktoré dovtedy nežiadali o odklad, očakávali problém so splácaním pri 1,1 % úveroch. Ešte v novembri pritom takéto problémy očakávala len tretina z nich. Zároveň domácnosti avizovali, že si plánujú vybaviť odklad pri 1,7 % úveroch, ktoré boli dovtedy bez odkladu.

Graf 7 Kreditná kvalita úverov s ukončenými odkladmi (podiel v %)

Zdroj: NBS

Poznámka: Na grafe je podiel objemu zlyhaných, omeškaných alebo novoodložených úverov na celkovom objeme úverov, pri ktorých odklad skončil v jednotlivých obdobiach k 31. 1. 2021. Pri odkladoch ukončených v januári 2021 môže byť podiel úverov v omeškaní mierne podhodnotený, keďže časť týchto úverov môže mať prvú splátku plánovanú až v nasledujúcom mesiaci.

²¹ Čistá tvorba opravných položiek na úrovni -5 mil. € v januári 2021.

²² Objem opravných položiek vytvorených nad rámec ich bežnej tvorby v nekrízovom období rokov 2011 - 2019 dosiahol na konci roka 2020 úroveň 0,38 % rizikovo-vážených aktív. Tento objem je nižší ako 0,5 % zníženie proticyklického kapitálového vankúša v auguste 2020.

²³ Pri tomto odhade predpokladáme, že miera pokrytia zlyhaných úverov opravnými položkami (a teda aj ich štruktúra z hľadiska rôznych typov úverov) a pokrytie úverov úrovne 1 (Stage 1) podľa IFSR 9 opravnými položkami zostane rovnaké ako pred krízou.

²⁴ Ide o údaje za úvery, pri ktorých odklad skončil do konca roka 2020 (t. j. 42 % úverov s odkladom). V týchto číslach nie je zohľadnená ďalšia tretina odkladov, ktorá skončila v januári. Dôvodom je, že pri odkladoch ukončených v januári 2021 môže byť podiel úverov v omeškaní mierne podhodnotený, keďže časť týchto úverov môže mať prvú splátku plánovanú až v nasledujúcom mesiaci.

Nárast zlyhaných úverov podnikom je utlmený, ale objavujú sa signály možného zhoršenia v budúcnosti

Ekonomické dôsledky pandémie sa zatiaľ nepodpísali pod výraznejší nárast podielu zlyhaných úverov podnikom. Jeho predchádzajúci pokles sa však v septembri 2020 zastavil na hodnote 3,14 % a do januára 2021 mierne vzrástol na 3,29 %. Spomalenie poklesu a následné mierne zhoršenie už zaznamenali viaceré banky. Zatiaľ však ostávame na historicky nízkych úrovniach.

Objem novozlyhaných úverov, ktorý bol počas prvého polroka 2020 čiastočne utlmený vďaka výraznej miere využívania odkladov splátok, však začal od tretieho štvrťroka opätovne rásť. Nárast zaznamenali všetky kategórie veľkostí podnikov. S výnimkou veľkých podnikov však zatiaľ nešlo o výrazne vyššiu mieru zlyhávania ako v predkrízovom období počas roka 2019. Zlyhávali najmä úvery podnikom pôsobiacim v odvetviach, ktoré boli najviac zasiahnuté krízou, najmä stavebníctvo, obchod, doprava, ubytovanie a rekreácia.

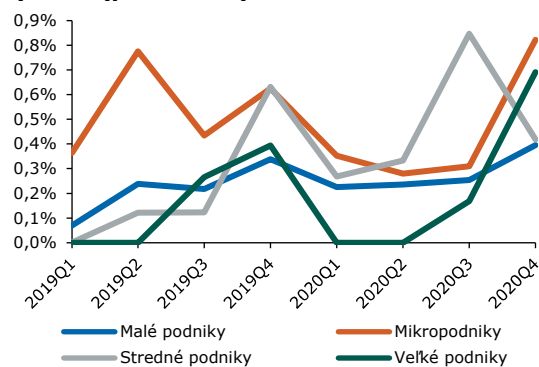
Okrem zlyhaných úverov rástol aj objem úverov, pri ktorých došlo k úprave úverových podmienok. V priebehu koronakrízy sa úverové podmienky upravili pri 1,4 % úverov, zatiaľ čo počas roka 2019 takéto úpravy neboli zaznamenané. Polovicu nárastu v poslednom štvrťroku tvoria úvery, pri ktorých už skončil odklad splátok.

Väčšia časť doterajších zlyhaní pri úveroch s odkladom nastala ešte pred ukončením odkladu. Viac ako polovicu zlyhaní v ostatnom období tvoria úvery, pri ktorých bol poskytnutý odklad splátok²⁵. K zlyhávaniu úverov s odkladom splátok pritom najčastejšie dochádza ešte pred ukončením odkladu²⁶. Dôvodom je, že ku konkurzu alebo zatvoreniu prevádzky dochádza často ešte pred samotným obnovením splátkového kalendára.

Z odkladov ukončených do konca januára 2021 je v omeškaní alebo zlyhaní 4,5 %. Do tohto dátumu skončili odklady pri 54 % úverov. Najhoršiu kreditnú kvalitu vykazujú mikropodniky, kde je v omeškaní alebo zlyhaní 7,1 % úverov s ukončeným odkladom.

Pokiaľ by takáto miera ťažkostí so splácaním zostala aj pri úveroch s odkladmi končiacimi v najbližších mesiacoch, úvery s problémami pri splácaní by tvorili 0,7 % portfólia úverov podnikom.

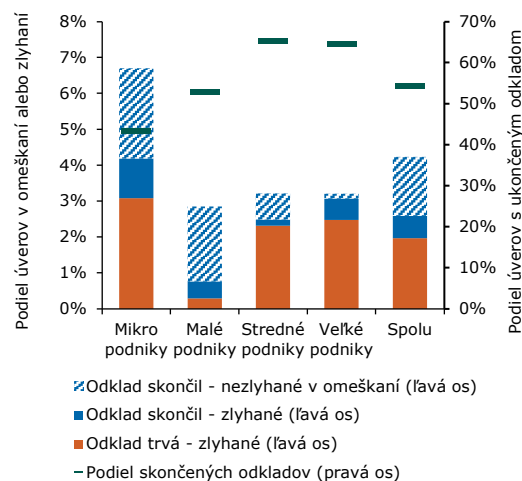
Graf 8 Zlyhávanie úverov sa ku konca roka 2020 zrýchlilo (podiel v %)

Zdroj: NBS

Poznámka: Na grafe je zobrazený podiel objemu novozlyhaných úverov v danom štvrťroku k celkovému objemu úverov podľa kategórií podnikov.

Graf 9 Kreditná kvalita úverov, pri ktorých bol poskytnutý odklad (% , %)

Zdroj: NBS

Poznámka: Na grafe je podiel úverov v omeškaní alebo zlyhaní (ľavá os) a podiel úverov s ukončeným odkladom splátok na celkovom objeme úverov, pri ktorých bol poskytnutý odklad (pravá os) k 31. 1. 2021. Podiely sú vypočítané prostredníctvom zostatkovej hodnoty úverov. Pri zlyhaných úveroch poskytnutých veľkým podnikom ide výlučne o úvery, ktoré boli zlyhané ešte pred vypuknutím koronakrízy, a to k 31. 1. 2020. V grafe nie sú zobrazené úvery v omeškaní, pri ktorých odklad stále trvá.

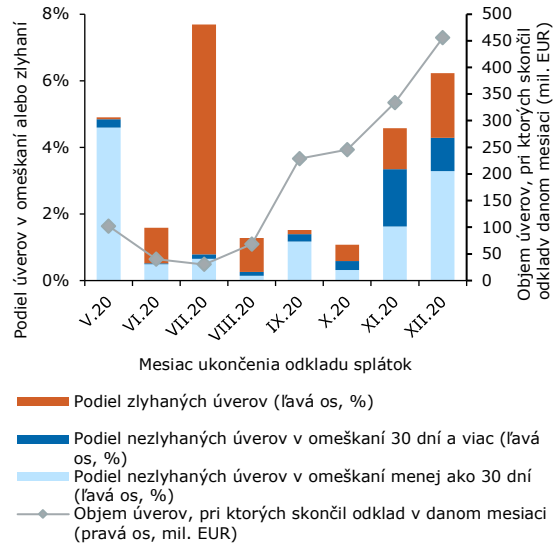
²⁵ V období november 2020 až január 2021 bol podiel zlyhaných úverov, pri ktorých bol počas koronakrízy poskytnutý odklad splátok, k celkovému objemu novozlyhaných úverov na úrovni 55 %.

²⁶ Zo zlyhaných úverov, pri ktorých bol poskytnutý odklad splátok, až 90 % tvorili úvery, ktoré zlyhali ešte pred dátumom ukončenia odkladu.

Objavujú sa signály, že ťažkosti s opätovným splácaním po ukončení odkladu má stále viac podnikov. Pri odkladoch ukončených v poslednom období pozorujeme horšiu kreditnú kvalitu v porovnaní s odkladmi končiacimi skôr²⁷. Toto riziko je o to vyššie, že objem úverov s ukončeným odkladom práve v posledných mesiacoch výrazne narástol. Jedným z dôvodov môže byť, že podniky žiadajúce o odklad na dlhšiu dobu boli už pred krízou v horšej finančnej situácii ako podniky požadujúce kratší odklad. To sa navyše kombinuje so zvýšením intenzity opatrení proti šíreniu koronavírusu.

Analýza vývoja kreditnej kvality pri úveroch s odkladom ukončeným skôr navyše naznačuje, že podiel úverov v omeškaní v období po ukončení odkladu neklesá, dokonca skôr rastie. Do ťažkostí so splácaním sa postupne môžu dostávať aj úvery, ktoré bezprostredne po ukončení boli riadne splácané. Istý nárast úverov v omeškaní totiž v januári 2021 nastal aj pri starších odkladoch. Celkovo najvýraznejším problémom čelí sektor ubytovania a stravovania, kde od vypuknutia koronakrízy zlyhalo už 7 % úverov.

Graf 10 Pri úveroch s nedávnym ukončením odkladu splátok je väčší problém so začatím splácania (% , mil. EUR)

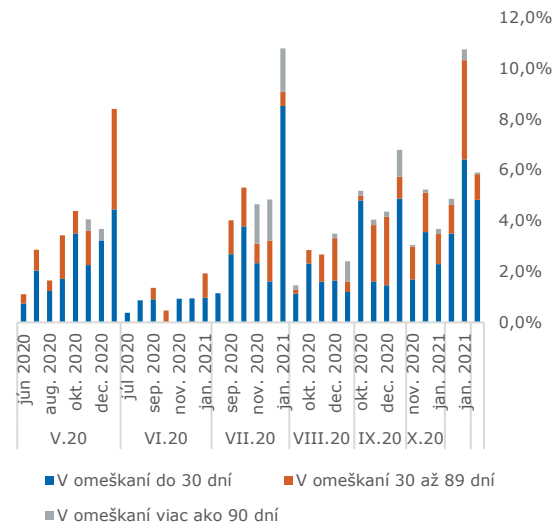

Zdroj: NBS

Poznámka: Na grafe je podiel úverov v omeškaní alebo zlyhaní (ľavá os) a objem úverov s novoukončeným odkladom splátok v jednotlivých mesiacoch (pravá os) k 31. januáru 2021.

Podiely sú vypočítané prostredníctvom zostatkovej hodnoty úverov. Údaj pre úvery s odkladom ukončeným v júli 2020 nezohľadňuje väčšie expozície voči jednému konkrétnemu subjektu. Po započítaní týchto expozícií by bol podiel zlyhaných alebo omeškaných úverov na úrovni 29 %.

Graf 11 Podiel počtu úverov v omeškaní v období po ukončení odkladu rastie (%)

Zdroj: NBS

Poznámka: Na grafe je podiel počtu úverov v omeškaní. V dolnom riadku zvislej osi je zobrazený mesiac, v ktorom bol ukončený odklad. V hornom riadku zvislej osi sú zobrazené nasledujúce mesiace, ku ktorým je zobrazený vývoj kreditnej kvality týchto úverov.

²⁷ Z úverov, pri ktorých odklad skončil v novembri a decembri 2020, tvorili omeškané alebo zlyhané úvery 5,5 %, pričom pri úveroch s odkladom ukončeným skôr to boli 3 %.

Ktoré úvery sa v kríze ukazujú ako najrizikovejšie?

Skúsenosti z doterajšieho priebehu koronakrízy potvrdzujú potrebu nechať si pri čerpaní úveru dostatočnú rezervu. Práve s týmto cieľom NBS postupne sprísňovala požiadavku na maximálny podiel splátok k príjmu počas rokov 2017 a 2018 a následne aj na začiatku roka 2020. Doterajší vývoj krízy potvrdzuje opodstatnenosť týchto krokov. Domácnosti, ktoré si už pred krízou z príjmu ponechávali len nízku alebo dokonca žiadnu rezervu, výrazne viac žiadali o odklad splátok. Časť z nich pravdepodobne nebude schopná pokračovať v splácaní ani napriek týmto odkladom.

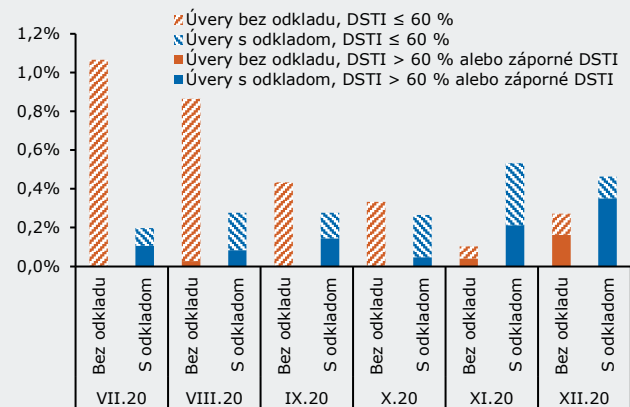
Od začiatku koronakrízy sa ukazovalo, že domácnosti, ktoré už pred krízou mali vysoké splátky k príjmu²⁸, výrazne viac žiadali o odklad splátok. Cieľom odkladov bolo umožniť domácnostiam preklenúť obdobie krízy a neskôr sa vrátiť k splácaniu.

Napriek odkladom sa však obavy z neschopnosti opätovne začať splácať stupňujú práve v skupine domácností vysoko zaťažených splátkami. Podľa pravidelných prieskumov medzi zadlženými domácnosťami²⁹ začal v dôsledku druhej vlny pandémie od októbra 2020 opätovne rásť podiel domácností, ktoré sa obávajú ťažkostí so splácaním úverov. V porovnaní so situáciou v letných mesiacoch však čoraz viac išlo o domácnosti, ktoré do krízy vstupovali príliš zaťažené splátkami. Podľa decembrového prieskumu môžu mať domácnosti s vysokými splátkami problém vrátiť sa k splácaniu takmer pri pätine svojich úverov s odkladom. Ďalších 11 % úverov bude splatených len s istými problémami.

Časti domácností v dôsledku krízy hrozí riziko finančných ťažkostí. Ide o domácnosti, ktoré by v prípade pretrvania výpadku príjmu neboli schopné pokryť ani splátky svojich úverov a nutné životné výdavky. Aj medzi nimi stále väčšiu časť tvoria tie domácnosti, ktoré si neponechali dostatočnú rezervu v príjme.

Graf 12 Ťažkosti so splácaním sa stále viac obávajú najmä domácnosti, ktoré mali už pred krízou vysoké splátky k príjmu

Podiel domácností, ktoré sa obávali, že po kríze nebudú schopné splácať svoje úvery, na všetkých zadlžených domácnostiach (%)

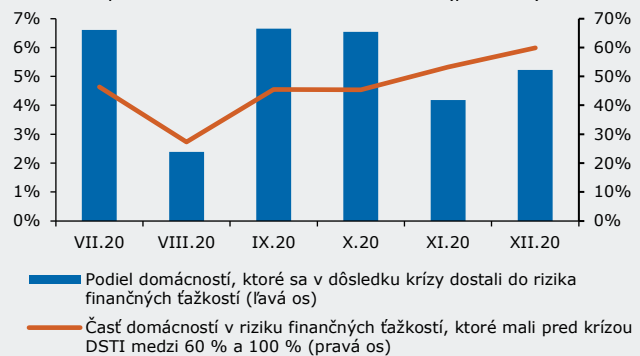

Zdroj: NBS

Poznámka: Za domácnosti s vysokou zaťaženosťou splátkami sú považované domácnosti, ktorých podiel splátok k príjmu zníženému o životné minimum (DSTI) pred vypuknutím koronakrízy presahoval 60 %. Na vodorovnej osi je mesiac, v ktorom bol vykonaný prieskum.

Graf 13 Medzi domácnosťami, ktoré sa počas krízy dostali do zvýšeného rizika finančných ťažkostí, bolo stále viac domácností s vysokou zaťaženosťou splátkami

Podiel domácností, ktoré sa počas krízy dostali do rizika finančných ťažkostí (ľavá os) a podiel domácností v riziku finančných ťažkostí, ktoré mali pred krízou DSTI medzi 0 % a 60 % (pravá os)

Zdroj: NBS

Poznámka: Za domácnosti v riziku finančných ťažkostí sú považované domácnosti, ktoré by, za predpokladu pretrvania výpadku ich príjmu, neboli schopné z tohto zníženého príjmu pokryť splátky úverov a nutné životné výdavky.

²⁸ Za domácnosti s vysokou zaťaženosťou splátkami sú považované domácnosti, ktorých podiel splátok k príjmu zníženému o životné minimum (DSTI) pred vypuknutím koronakrízy presahoval 60 %. Podľa prieskumov ide približne o 16 % zadlžených domácností.

²⁹ NBS vykonávala prieskum medzi zadlženými domácnosťami o vplyve koronakrízy na ich finančnú situáciu na pravidelnej mesačnej báze od júla do decembra 2020. Tieto prieskumy pre NBS vykonávala agentúra FOCUS na vzorke približne 1 000 respondentov.

Aké zmeny pri kapitálových vankúšoch priniesla nová regulácia

Na konci roka 2020 sa stali účinnými zmeny zákona o bankách, vyplývajúce z európskej legislatívy označovanej ako smernica CRD V. Pri najbližšom rozhodnutí o výške vankúša pre lokálne systémovo významné banky, v máji 2021, bude už NBS postupovať podľa nových pravidiel. Tieto pravidlá vyplývajú z novelizovaného zákona o bankách³⁰ a sú tiež súčasťou nových usmernení EBA. Cieľom týchto zmien je, aby sa vankúš na krytie systémového rizika uplatnil len na konkrétne skupiny expozícií, ktoré predstavujú v rámci bankového sektora zvýšené systémové riziko. Tento kapitálový vankúš sa už preto nebude používať na krytie rizík vyplývajúcich zo systémovej významnosti konkrétnej banky, tak ako to bolo možné doteraz. Táto zmena bude však kompenzovaná úpravou kapitálových vankúšov pre niektoré lokálne systémovo významné banky.

V novej regulácii sa zásadne zmenili pravidlá pre určovanie kapitálového vankúša na krytie systémového rizika. Pri stanovovaní tohto vankúša NBS určí jeden alebo viacero podsúborov aktív, ktoré majú jeden alebo viac spoločných znakov. Pre tieto expozície bude môcť NBS určiť konkrétnu výšku vankúša. NBS bude samozrejme prihliadať na to, či veľkosť danej expozície môže viesť k závažnému riziku pre finančný systém, na celkovú rizikovosť expozície a tiež na prepojenosť expozície na iné druhy expozícií. Príkladom by mohol byť nárast úverov domácnostiam denominovaných v cudzej mene, ako v minulosti zažili niektoré štáty v našom regióne.

Ako sa bude teda určovať výška vankúša na krytie systémového rizika? Samotná výška vankúša musí byť prehodnotená najmenej raz za dva roky. Rozhodnutiu bude predchádzať analýza systémového rizika, ktoré vyplýva z konkrétnej podskupiny expozícií. NBS bude teda môcť určiť rôzne vankúše na krytie systémového rizika pre jednotlivé subjekty a rôzne podskupiny expozícií.

Vyšší kapitál v bankách podporuje rast úverov

V januári 2021 zverejnil americký FED vo Filadelfii štúdiu³¹, ktorá potvrdzuje význam kapitálu pre rast úverov v čase recesie. Autori modelovali vývoj úverov v čase pandémie, pričom uvažovali s rozdielnou výškou kapitálu v bankách. Štúdia poukazuje na pozitívny vplyv vyššej úrovne kapitálu na tempo rastu úverov. Tento vplyv bol výraznejší najmä pri menších bankách. Závěry štúdie tak potvrdzujú opodstatnenosť reštrikcií na vyplácanie dividend v čase krízy.

Aký vplyv mali fiškálne opatrenia prijaté v koronakríze na finančnú stabilitu?

Mapovaním vplyvov fiškálnych opatrení prijatých v európskych krajinách s cieľom zmiernenia následkov koronakrízy na finančnú stabilitu sa zaoberá nová štúdia ESRB³². V krajinách Európy poskytli vlády do konca septembra 2020 finančnú pomoc vo výške 14 % HDP vo forme verejných pôžičiek, garancií úverov, priamych platieb a daňových úľav, pričom približne 4 % HDP boli k danému dátumu aj vyčerpané. Úverové trhy tak dostali silnú fiškálnu podporu, v dôsledku čoho nedošlo k výraznejším stratám a zlyhaniu úverov. Avšak pretrváva riziko, že v prípade dlhšieho trvania koronakrízy môže dôjsť k bankrotom v podnikovom sektore, v dôsledku čoho by vznikli bankám straty. Tie môžu následne reagovať obmedzením ponuky úverov. Vlády by sa tak mali vyhnúť náhlemu ukončeniu podporných opatrení. Prijaté opatrenia by sa však mali transformovať z plošných na viac ciele, zamerané na efektívnu reštrukturalizáciu životaschopných podnikov, ako aj zefektívnenie bankrotov. Kľúčovým ostáva aj zachovanie udržateľnosti dlhov súkromného a verejného sektora.

Nadmerný rast cien nehnuteľností nepriaznivo vplyva na ekonomický rast

Cenami nehnuteľností a ich vzťahom k ekonomickému rastu sa zaoberá štúdia Estónskej centrálnej banky z januára 2021³³. Autori na vzorke 20 krajín analyzovali vzťah medzi cenami nehnuteľností a ekonomickými fundamentami. Na základe ich vzťahu identifikovali aj nerovnováhy na jednotlivých trhoch. Autori taktiež skúmali ako sa nerovnováhy na trhu nehnuteľností prejavujú na ekonomickom raste. Podľa ich záverov z krátkodobého hľadiska nadmerný rast cien nehnuteľností síce prispieva k rastu HDP, ale z dlhodobého hľadiska negatívne ovplyvňuje ekonomický rast.

Vplyva vek populácie na rast úverov?

Cenami nehnuteľností sa vo svojej štúdiu³⁴ zaoberala aj Banka pre medzinárodné zúčtovanie (BIS), ktoré skúmala vplyv demografie na rast cien nehnuteľností a efektívnosť makroprudenciálnych opatrení na údajoch z Južnej Kórey. Zdá sa, že ich výsledky sú v protiklade s tým, čo je možné pozorovať na Slovensku, ako aj s tým, čo hovorí teória životného cyklu. Pre regióny, kde dominuje staršia generácia bol identifikovaný silnejší rast cien. Naopak, v regiónoch s prevažne mladšou generáciou a jedno-osobovými domácnosťami bol rast cien nehnuteľností pomalší. Dôvodom je najmä to, že mladšie generácie si nemôžu dovoliť kúpiť nehnuteľnosť, zatiaľ čo starší ľudia kumulujú svoje bohatstvo najmä v tejto oblasti. Autori zároveň poukazujú na to, že práve pri týchto skupinách obyvateľstva je makroprudenciálna politika menej efektívna.

Makroprudenciálny komentár k marcu 2021 bol prerokovaný v Bankovej rade NBS 30. 3. 2021. Publikácia neprešla jazykovou úpravou. Šírenie je povolené bez predchádzajúceho súhlasu, avšak s uvedením zdroja.

³⁰ Zákon č. 340/2020 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

³¹ D'Erasmus, P. (2021). Bank Capital and Lending During a Downturn. *Federal Reserve Bank of Philadelphia Research Department*.

³² Európsky výbor pre systémové riziká (2021). *Financial stability implications of support measures to protect the real economy from the COVID-19 pandemic* (February 2021).

³³ Cuestas, J. C., M. Kukuk a N. Levenko (2021). *House price misalignments and economic growth in Europe*. Eesti Pank Working Paper Series.

³⁴ Lee, J. a H. Jung (2020). *Demographic shifts, macroprudential policies, and house prices*. *BIS working papers*.